

## *Pääkirjoitus*

### Miksi EU:n itälaajeneminen ei saa laajempaa tukea?

MIKA WIDGREN

VTT, tutkimusjohtaja

Yrjö Jahnssonin säätiö

Saatettuaan EMU-hankkeen käytännössä valmiiksi Euroopan unionin seuraava todennäköisesti vuosia vievä haaste on sen itälaajeneminen. Neuvottelut jäsenyydestä aloitettiin jo viiden hakijamaan kanssa ja loput viisi seurannevat ensi vuosituhaten alkuvuosina.

EMU-hanke eroaa tulevasta itälaajenemisesta, koska se syvensi integraatiota ja itälaajeneminen ulottaa loppuunvietynä Euroopan integraation jo lähes koko Eurooppaan. Siinä, missä EMU ulottaa talousyhteistyön hyvin syvälle, itälaajeneminen vaikeuttanee kaikille yhteisen syvän integraation toimintaedellytyksiä, koska jäsenkandidaatit ovat taloudelliselta kehitykseltään EU:ta jäljessä. Itälaajeneminen on myös vaikeampi hanke kuin EMU, koska se edellyttää kaikkien jäsenmaiden tuen.

Heterogeenisen nopeasti itään laajenevan EU:n arvellaan yleensä miellyttävän löyhää integraatiota kannattavia maita, kuten Isoa-Britanniaa. Kun EU:ssa rikkain maa on BKT:lla mitattuna yli kolme kertaa rikkaampi kuin köyhin, on todennäköistä, että integraatio saa yhä joustavampia muotoja. Kaikille yhteisen *accuis commanautairen* voidaan helposti arvella py-

sähtyvän suunnilleen nykytasolle ainakin pitkäksi ajaksi.

Mielipide toivottavasta integraation syvyydestä tai yleisestä sitovuudesta ei kuitenkaan näytä olevan kovin merkittävä argumentti itälaajenemisen puolesta tai vastaan. Saksa on alun alkaen toiminut itälaajenemisen puolesta-puhujana yhdessä Ison-Britannian kanssa, mutta tuskin samoin vaikuttimin. Myös esimerkiksi Ruotsissa ja Suomessa enemmistö kansalaisista on itälaajenemista vastaan ja erityisesti Ruotsissa väljän integraation puolesta.

Yhtenä syynä tähän voi olla se, että jäsenmaat eivät itsekään pysty määrittämään toimomaansa integraation syvyyttä, koska se on liikkuva maali. Tähän asti Euroopan integraatio on jatkuvasti tiivistynyt ja erityisesti sisämarkkinaohjelman jälkeiset vuodet ovat integroineet Eurooppaa niin taloudellisesti kuin poliittisesti isoin askelin. Itälaajenemista ei voida eikä pidäkään pitää keinona rikkoa saavutettua integroitumista.

Euroopan stabiiliuden kannalta itälaajenemista kannattaa varmasti jokainen jäsenmaa. Se on myös helppo syy kannattaa laajenemista,

koska minkään eturyhmän intressejä ei uhata - stabiilius on kaikkien etu. Itälaajenemisen kannattaminen sisämarkkina-alueen kasvun, resurssien tehokkaamman allokaation tai muiden abstraktilta haiskahtavien taloudellisten seikkojen perusteella on jo vaikeammin myytävissä. Lisäksi integraation taloudellisille vaikutuksille on tyypillistä, että lyhyellä aikavälillä joku voittaa ja toinen häviää. Vaikka tämä kääntyisi pitkällä aikavälillä kaikkien eduksi, nimen omaan taloudelliset seikat näyttävät selittävän nuivaa suhtautumista itälaajenemiseen jäsenmaissa ja niiden kansalaisten piirissä.

Yksi itälaajenemisen helposti näkyvä seuraus on vaikutus EU:n budjettimaksuvirtoihin sekä yhteisen maatalouspolitiikan ja rakennerahojen kautta. Tämä saa maatalousvaltaiset ja koheesiotuista hyötyvät maat varuilleen. Suunnilleen samat maat ovat myös tuotannon ja kaupan rakenteeltaan kaikkein lähimpänä jäsenkandidaatteja. Näissä maissa kotimaiset tuottajat ovat itälaajenemisen potentiaalisia ensivaiheen häviäjiä kiristyvän kilpailun vuoksi ja eivät näin ainakaan itälaajenemisen äänekäimpiä kannattajia.

Pohjoismaissa hallitukset suhtautuvat itälaajenemiseen myönteisesti, mutta kansalaismielipide hieman yllättävästi ei, vaikka nimen omaan kuluttajien pitäisi hyötyä itälaajenemisesta. Toki itälaajenemisen voidaan arvioida vaikuttavan kaikkein voimakkaimmin niihin EU-maihin, jotka sijaitsevat lähellä tulevia uusia jäsenmaita. Laajenemisen aiheuttamat pelot ovat tätä taustaa vasten ymmärrettävissä, mutta jatkoksi voi kysyä, mitä nämä uhkat voisivat olla.

Suomessa yksi laajalti hellitty itälaajenemisen uhkakuva on muuttovirta lähialueilta Suo-

meen, kun työmarkkinat ovat yhteiset. Sama uhkakuva on yhteinen monissa EU-maissa. Toisaalta voidaan kysyä, onko integraatio tältä osin syy vai seuraus suhteessa muuttovirtoihin. Eikö saksalaisvähemmistöjen spontaani vyöry Länsi-Saksan lähetystöihin ollut lopulta yksi merkittävä tekijä Euroopan kahtiajaon purkautumisen taustalla. Kun elintasoeerot ovat suuret, integraatio voi toimia myös hallitsematonta muuttoliikettä vastaan.

Toinen yleinen integraatiopeikko on pelko tuotannon siirtymisestä esimerkiksi Suomesta Viroon tai toisaalta kasvava tuonti viennin kustannuksella. Tältä osin Itä-Euroopan maiden integroituminen EU:hun on tähän asti siirtänyt tiettyjä tuotantovaiheita esimerkiksi Suomesta Viroon, mutta samalla tuonti Virosta Suomeen on lisännyt vientiä Suomesta Viroon. Varsinaisesta tuotannonsiirtymisestä ei voida Suomen ja Viron välillä puhua, pikemminkin tuotannon uudelleenmuotoutumisesta.

Kuluttajien kannalta Suomen ja Viron ja myös Keski-Euroopassa nähtävä vastaava vertikaalisen ristikkäiskaupan kehityksen pitäisi olla kannatettavaa, koska se lisää tuotevalikoimaa. Myös työmarkkinoiden kannalta tämän kehityksen pitäisi olla pikemminkin stabiloiva muutohalukkuutta vähentävä tekijä.

Itälaajenemisen uhkakuvat pitää varmasti osittain hengissä se, että uhkakuvat myyvät paremmin kuin esimerkiksi positiiviset tutkimustulokset. On myös mielenkiintoista havaita, että monissa maissa sen oma EU-jäsenyys koetaan positiivisena, mutta itälaajeneminen negatiivisena. Ehkäpä perussyy kaikelle on se, että integraatiosta huolimatta meissä kaikissa asuu se pieni protektionisti.